Bruch, Z R Ph XXXIX (1919) p 210 (Datoresc această indicaţie amabilităţii d-lui Al Rosetti).

Sântem îndreptăţiţi să despărţim cuvântul românesc şi albanez *baltă*, *balt* de etimonul iliro-balcanic **palta*, ataşându-l etimonului slav, fără să pierdem din vedere că etimonul iliric poate fi la origine identic cu cel slav

GR NANDRIŞ

III

Cel mai vechiu calendar românesc.

In Bibliografia românească, tomul II, p 48, Bianu şi Hodoş înregistrează cel mai vechiu calendar românesc tipărit la Braşov, prin osteneala Dascalului Petcu Şoanul, la anul 1733

Domnului Gh Bogdan-Duică, dând peste nişte note ale cronicarului sas din Braşov Thomas Tartler, i „se pare că *după* Petcu Şoanul a venit tipograful autodidact Popa Petre, care, făcându-şi o tipografie primitivă, a încercat un calendar *încă necunoscut* nouă" —„Dascălul Petcu Şoanul şi Popa Petre sânt *două* persoane, nu una", zice tot d-l Duică[1]) Aşa dară avem nu numai două nume deosebite · Petcu şi Petre, dar şi două funcţiuni deosebite dascăl şi popă, ceea ce a făcut pe Dl Bogdan-Duică să creadă că avem a face cu două persoane şi cu două calendare Cu toate acestea, dascălul Petcu Şoanul, care a tipărit calendarul apărut la anul 1733 şi popa Petre din Şchei, despre care scrie Thomas Tartler patru ani mai târziu, la anul 1737, că a avut o tipografie în care a tipărit mai întâiu un calendar cu litere tăiate în plumb şi lipite pe o scândură, iar mai târziu a început să şi toarne litere, e una şi aceeaşi persoană

Mai întâiu să lămurim chestiunea cu cele două funcţiuni de dascăl şi de popă La anul 1733 Petcu Şoanul era dascal la biserica Sf. Nicolae din Şcheii Braşovului. La anul 1735,

[1]) Cf *Ţara Bârsei*, a 1929, No I, p 76—78 Interesantele note ale cronicarului Tartler sânt traduse acolo în întregime de D-l Bogdan-Duică

BDD-A14789 © 1929-1930 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 08:21:06 UTC)

Decemvrie 14, „Vlădica sârb Nicanor Proin, episcopul Cruşedolului, venind la Braşov, trimis de la părintele mitropolitul Belgradului Vichentie Ioannovici, cu patent împărătesc şi cu paşuş de la Măriia sa ghinerariul Vallis, ceind oarece ajutori, pentru un reghement nou ce au lăsat împăratul ca să facă naţionul de ritul grecesc, prin socotinţa orăşanilor, au popit pe pop(a) Petcu Şoan" [1]) Prin urmare autorul calendarului apărut la 1733 la data când scrie Tartler nu mai erà dascăl, ci popă Deci chestiunea celor două funcţiuni e lămurită

Ce priveşte a doua chestiune cu cele două nume deosebite, putem face dovada că popa Petcu — ceea ce se pare foarte curios — e numit, probabil numai de streini, şi Petrus Anume în „series Parochorum", cuprinsă în cronica latinească a Doctorului Vasile Popp, se înregistrează ca al 39-lea preot la biserica Sf Nicolae din Şchei Petku (Petrus IV), mort la anul 1740 [2]) Din istoria şi documentele bisericii se poate constatà cu siguranţă că la epoca care ne interesează nu erà nici un preot acolo cu numele Petre

Din cele premergătoare nu mai încape nici o îndoială că Dascalul Petcu Şoanul şi popa Petre sânt una şi aceeaşi persoană şi că cronicarul sas Thomas Tartler, în notele sale, vorbeşte de calendarul tipărit de Dascălul Petcu Şoanul la anul 1733, care e deci cel mai vechiu calendar românesc, după datele care ne stau la dispoziţie până astăzi

Întru cât din notele cronicarului sas, precum şi din unele însemnări din Istoria bisericii Sf Nicolae se vede că nu puţină vâlvă au strârnit—cum erà de altfel şi natural — încercarea îndrăzneaţă a dascalului Petcu în arta tipografiei şi cele cuprinse în calendarul redactat de el, merită să ne ocupăm puţin de familia Şoanul şi, în special să adu-

[1]) *Istoria Besearecei Şcheailor Braşovului*, publicată de Sterie Stinghe, Braşov, 1899, pp 131 şi 133

[2]) Ion Muşlea *Viaţa şi operile Doctorului Vasile Popp* (1789—1842) Anuarul Institutului de Istorie Naţională, vol V, p 156 Data morţii e greşită cu un an, după cum vedem din Istoria Besearecei, p 164, unde se notează „1741 Mai 31 s'au pristăvit pop(a) Petcu Şoan puţin bolnd"

BDD-A14789 © 1929-1930 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 08:21:06 UTC)

năm aici tot ce ştim despre autorul primului calendar românesc

Numele Şoanul, scris şi Şoanu, Şohanu[l] sau, cu ortografie germană, Schoanul, se găseşte de repetite ori în documentele braşoveneşti Şoanii erau o familie mare, de frunte, care a dat juraţi la biserica Sf Nicolae atestaţi încă de pe la sfârşitul secolului al 17-lea Ion, Radu, Costea şi alţii [1]) Despre Petcu Şoanul ştim că era dascal la anul 1731, când a şi început „a face tipografie", în care şi-a tipărit calendarul, s'a popit la anul 1735 şi a murit la anul 1741 Mai ştim şi aceea că a luat învăţătură de la popa Statie Gridovici, om cu multă carte şi foarte umblat [2]) În Istoria bisericii Sf Nicolae, la p 100, aflăm următoarele „1731 au început a face typografie Petcu Şoanu dascalul, lucru care el nu văzuse nicăiri şi au tipărit nişte calendare [3]), în care au pus nişte lucruri a zodiilor, cine când se va naşte cum va fi, care izvod l-au luoat de la pop(a) Statie, ce aceale gâciturі beseareca pravoslavnică nu le primeaşte"

Tot din istoria bisericii, p 139, aflăm că popa Petcu erà să intre la 1736 în bucluc mare cu „paterii papistaşi", deoarece botezase un copil al unui ţigan care trecuse la papistaşi, dar a cărui mamă rămăsese ortodoxă

Hiperurbanism fonetic în documente vechi.

Pe la 1700, în timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu, erà „mare judeţ al cinstitei cetăţi a Braşovului" Georg Jeckel În nenumăratele scrisori domneşti adresate acestuia, numele lui e redat mai rar subt o formă core-

[1]) Cf *Documente privitoare la trecutul Românilor din Şchei* publicate de Dr Sterie Stinghe, vol I—V, şi Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt, vol V, p 118)

[2]) Cf şi notele traduse de D-l Bogdan-Duică din Thomas Tarler în Ţara Bârsii, l c

[3]) Din această notă s'ar părea că a tipărit mai multe calendare, despre care noi n'avem ştire

BDD-A14789 © 1929-1930 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 08:21:06 UTC)